

Fiatal Szlavisták Budapesti Nemzetközi Konferenciája III.

3rd Conference for Young Slavists in Budapest



Eötvös Loránd Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kar
Szláv és Balti Filológiai Intézet

Eötvös Loránd University
Faculty of Humanities
Institute of Slavonic and Baltic Philology

Budapest, 2014

Fiatal Szlavisták Budapesti Nemzetközi Konferenciája III.

3rd Conference for Young Slavists in Budapest

Főszerkesztő/ Editor-in-chief:

Dr. Urkom Aleksander

A szerkesztő munkatársai/ Associate editors:

Kocsis Adrienn

Peťovská Flóra

Technikai szerkesztő/ Technical editor:

Kocsis Adrienn

Bírálok/ Reviewers:

Dr. Bajzek Mária

Dr. Kálec Simon Orsolya

Dr. Kiss Szemán Róbert

Dr. Kocsis Géza

Dr. Laczházi Aranka

Dr. Lebovics Viktória

Prof. Dr. Lukács István

Prof. Dr. Milosevits Péter

Dr. Niagolova Natalia

Dr. Fedoszov Oleg

Dr. Pátrovics Péter

Dr. Urkom Aleksander

Dr. Várnai Dorota

Prof. Dr. Vig István

Dr. Zsilák Mária

Felelős kiadó/ Publisher:

Prof. Dr. Lukács István

ISBN 978-963-284-499-2

TARTALOMJEGYZÉK/ CONTENTS

ГУЛЬМИРА БАЙЗАКОВА Духовное наследие тюркского мира в лингвокультурологическом преломлении	7
КАТАРИНА БЕГОВИЋ Етимолошки метод – значајан поступак у семантичким анализама	11
IRENA BRYCHNÁČOVÁ Výuka češtiny pro cizince doma i v zahraničí	15
HANNA KATARZYNA CHEDA Serbski konflikt z lat 90. XX wieku w komiksach <i>Pozdrowienia z Serbii Aleksandra Zografa i Knindže. Vitezovi Srpske Krajine</i> Milorada Daničića	17
JOVANA DAVIDOVIĆ Mit i tradicija u zbirci pripovedaka <i>Božji ljudi</i> Borisava Stankovića i pripovetkama <i>Napast i Smrt u Sinanovoj tekiji</i> Ive Andrića	20
ИВАНА ДАВИТКОВ Между индикатива и ренаратива в българския превод на сръбската художествена проза	25
ДЕСИСЛАВА ДИМИТРОВА НАБЛЮДЕНИЯ ВЪРХУ СПОМАГАТЕЛНИТЕ ФУНКЦИИ НА ГЛАГОЛА ИМА(М) В БЪЛГАРСКИЯ, ПОЛСКИЯ И РУСКИЯ ЕЗИК	30
NINA DITMAJER RAZVOJ SLOVENSKEGA BOTANIČNEGA IZRAZJA V 19. STOLETJU NA PRIMERU MURKOVEGA (1833) IN PLETERŠNIKOVEGA (1894/95) SLOVENSKO-NEMŠKEGA SLOVARJA	35
ELŐD DUDÁS Madžarski jezikovni vpliv na vojaško terminologijo prekmurskega knjižnega jezika	43
ANNA DUDEK Oznake dvojezičnosti kod pomurskih Hrvata na temelju morfološke analize mađarskih posuđenica u njihovom govoru	46
LIBUŠE DUFKOVÁ Способы выражения причинных отношений в русской газете «Metro Санкт-Петербург»	51
ALENA FARAGULOVÁ Stret kultúr v zahraničných korporáciách na Slovensku a ich percepcia z hľadiska cudzosti	57
NATALIJA FURMAN Просторско концептуализирање беседе веселје знотрај утелеšене изкушње кот неустрезне за реšевање дру̀бено-еколо̀ских впрашанј	61
MONIKA GAŁŁA Twórczość Ryszarda Bukowskiego w aspekcie historycznym	66
ВИОЛЕТА ГЕОРГИЕВА Въпросът за полипредложните конструкции в българските граматика	70

ЕВЕЛИНА ГРОЗДАНОВА ПРАВОПИСНАТА СИТУАЦИЯ В ХЪРВАТИЯ ПРЕЗ ПОСЛЕДНИТЕ ДЕСЕТ ГОДИНИ	74
ЛИЛИЯ ЕМИЛОВА ХАЗАН Откровеният гений на промяната. Авангардното (сюрреалистичното) в поетиката на Константин Павлов и връзка със словашките надреалисти	77
ANDREJ HENDELJA Naglasak u Neue Einleitung zur Slavonischen Sprache Marijana Lanosovića	81
МОЈСА HORVAT Geolingvistična interpretacija slovenskih narečnih besedotvornih pojavov	84
MILOŠ IVANOVIĆ Slika srpske vlastele poznog srednjeg veka u narodnoj tradiciji	93
СИМОНА ЯНАКИЕВА Възможността „Човек“ в романа „Дилетант или градината с манекени“ на Чавдар Мутафов	97
MARTIN JANEČKA Proč (a kam) se ztrácejí reflexivní klitika <i>se/si</i> při procesu nominalizace?	101
VOJIN KALINIĆ Значај Народне читаонице у Задру за Србе и Хрвате у Далмацији од оснивања 1862. до 1880. године	105
МАР'ЯНА КЛИМЕЦЬ Особливості конструювання жіночих образів у фантастичних оповіданнях хорватських письменників-модерністів	109
ADRIENN KOCSIS Sposoby pojawiania się form władzy w utworze „Piaskowa Góra” Joanny Bator	113
АЛЕКСАНДРА КОЛАКОВИЋ Интересовање француских интелектуалаца за Јужне Словене у 19. веку	116
KATERYNA KONDRATENKO Концепт «ЕВРОПА» в балканской литературе путешествий (на материале хорватских путевых очерков конца XIX-сер. XX века)	121
DARIA KORZNIKOVA Ни о ком и ни о чём: отрицательные местоимения в Интернете	126
IVANA KOVAČEVIĆ PRIJATELJSTVO I VRLINA KAO ZAJEDNIČKE TEME SRPSKOG I EVROPSKOG PROSVJETITELJSTVA	130
ALEKSANDRA KOVÁCS Frazeološka sinonimija na primjeru hrvatskog jezika	133
ПЕТЪР КРИВЧЕВ Лексикално-семантични дублети в Стишния пролог от Търновската му редакция	138

КРИСТИНА КРЖИЖОВА К ВОПРОСУ ЯЗЫКОВЫХ КОНТАКТОВ	144
ЮЛИЯ КУВАНДЫКОВА Анализ лексемы церковнославянского языка «благоуспѣвати» в Книге Иова Елизаветинской редакции	147
МИЛОМИР МАКСИМОВИЋ Однос деспота Ђурђа Бранковића и Јаноша Хуњадија у српским епским песмама	150
СОНЯ МАНОЙЛОВИЧ ОТНОШЕНИЕ МОЛОДЫХ НОСИТЕЛЕЙ АЛБАНСКОГО ЯЗЫКА ИЗ КОСОВО И МЕТОХИИ К ИЗУЧЕНИЮ СЕРБСКОГО ЯЗЫКА	156
МАТЕЈА МАРИЋИЋ (PROTU)BIBLIJSKI INTERTEKST U KOZARČEVU ĐUKI BEGOVIĆU	161
Е. Р. МАСЛОВА Знаешь как это интересно! (О некоторых особенностях употребления формы знаешь в русской спонтанной речи)	166
MAREK MIKUŠIAK Jazyk, spisovná norma a kultivácia komunikácie na Slovensku	170
ZUZANA MIKUŠOVÁ Xenolingvistický obraz Slovenska	174
СВЕТЛАНА МИЛАНОВИЋ Разрада фразеолошких јединица с компонентом око у српском језику (из когнитивнолингвистичког угла)	180
РАДОСЛАВ СТЕФАНОВ МИНКОВ ГРАФИЧЕСКАЯ ИГРА В СОВРЕМЕННОМ МЕДИАТЕКСТЕ	184
ДИМАНА МИТЕВА „Проституцията на книгата” (Графични и визуални стратегии в хърватския роман на 80-те и 90-те години на XX в.)	188
АЛЕКСАНДАР МУДРИ Хунгаризми у ратарској и повртарској лексици код Русина у Војводини	191
НАТАЛИЯ ОВЧАРЕНКО Метафора в письмах Б. Пастернака к М. Цветаевой	195
DANA PALECSKOVÁ Teoretické a metodologické východiská sémantickej analýzy sloviess (Theoretical and methodological approach to the verb analysis)	198
MARKÉTA PAVLASOVÁ Родственные отношения в русских и в чешских фразеологизмах библейского происхождения с именами собственными	202

ГЕРГАНА АТАНАСОВА ПЕТКОВА ЗА ПОЛСКИТЕ МЪЖКИ ЛИЧНИ ИМЕНА С ЛАТИНСКИ КОРЕН В СЪСТАВА СИ, КАНОНИЗИРАНИ ОТ ПРАВОСЛАВНАТА ЦЪРКВА	207
FLÓRA PEŤOVSKÁ O cílech terminologických slovníků v druhé polovině 19. století	211
JURICA POLANČEC Dvije dvoprijelazne konstrukcije hrvatskih glagola <i>učiti</i> i <i>poučavati</i> (<i>podučavati</i>): sinkronija i dijakronija	214
KRZYSZTOF POPEK Początki kształtowania się pamięci historycznej o masakrze w Bataku wśród Bułgarów w drugiej połowie XIX wieku	218
ДАНИИЛ ПУЗАНОВ Особенности восприятия природных явлений древнерусскими книжниками XI – XIII вв.	222
КАРМЕЛА РАКИЋ О неким функцијама и значењима везника <i>па</i> на почетку реченице	226
GYÖRGY RÁGYANSZKI Erzsébet Báthory v literárnom a historickom kontexte	230
СВЕТЛА РУСКОВА-ДЖЕРМАНОВИЧ За отрицателните конотативни значения на някои устойчиви сравнения с компонент названия на домашни животни и птици в български, сръбски и хърватски език	233
АНА САМАРЦИЋ ЈЕЗИЧКЕ ОСОБИНЕ АДМИНИСТРАТИВНОГ СТИЛА – СУДСКОГ ПОДСТИЛА У ЖАНРУ СУДСКИХ ПРЕСУДА	238
ЈАКУБ СОКÓЉ Serbska prasa w lécie 1919 napřećo prócowanjam Serbow wo njewotwisnoć	243
AFRODITI SOLOMOU, AIKATERINI LYKOUDI, MARIA CHASAPAKI Folklore: Comparison of Greek and Russian folktales	247
ЖЕЉКО СТЕПАНОВИЋ Основе <i>*bьr-</i> , <i>*ber-</i> , <i>*bir-</i> и <i>*bor-</i> у стандардном српском и словеначком језику	253
МАРИЈА СТИЈЕПИЋ ПРОЗНО СТВАРЛАШТВО СЛОБОДАНА ТИШМЕ	257
БОРИС СТОЈКОВСКИ Срби и Мађари и Методијева Панонска архиепископија. Поводом 1150 годишњице мисије свете браће Ђирила и Методија	261
ANDRZEJ STRUŻYNA Degradacja tradycji. Wesele Smarzowskiego jako anty-wesele	265
TSVETELINA ŠUBOVA Conversation analysis and differences in men’s and women’s speech (on Czech and Bulgarian Language)	269

ПРЕДРАГ ТЕРЗИЋ

Романтичарско схватање словенске традиције у делима друге генерације српских деветнаестовековних либерала

274

АНА ТЕШИЋ

Називи романског порекла за атмосферске појаве у говорима Црне Горе – називи ветрова

278

ОХАНА УШАКОВА

Синтаксическаја карактеристика слов категорији состојанија в сопоставительном аспекте (на материале древнерусских летописей и старочешских хроник)

282

КЛЕДИ ВАСИЋ ТОВЕНА

Rasponi glotološkog udara na primerima prevoda tekstova Mire Gavrana

286

ЈЕЛИЦА ЖИВАНОВИЋ

АУТОПОЕТИЧКИ ИСКАЗИ У ПОЕЗИЈИ ЛУКИЈАНА МУШИЦКОГ

289

ОСНОВЕ **BЪR-*, **BER-*, **BIR-* И **BOR-* У СТАНДАРДНОМ СРПСКОМ И СЛОВЕНАЧКОМ ЈЕЗИКУ⁴⁴

*This paper analyzes words from Proto-Slavic roots *bъr-, *ber-, *bir- and *bor- in standard Serbian and standard Slovene. The lexemes are taken from Rečnik srpskohrvatskoga književnog jezika and Slovar slovenskega knjižnega jezika. The aim of the research is to analyze the semantic range of the chosen lexicon which is divided into several semantic domains.*

Key words: standard Serbian, standard Slovene, semantics, Psl. roots **bъr-*, **ber-*, **bir-*, **bor-*.

0. Увод

Предмет истраживања у овом раду јесу континуанте псл. основа **bъr-*, **ber-*, **bir-* и **bor-* у стандардном српском и словеначком језику. Оне се свде на ие. корен **bher-* „носити“. Псл. основа **bar-*, која је без сигурне етимологије, није узимана у обзир. О тој основи у словенским језицима писао је Мељничук (Мељничук 1969: 60–61). Циљ рада је утврђивање општих семантичких домета изабране лексике у двама језицима на основу компаративног метода. Као централне издвајају се следеће псл. лексеме: глагол **bъrati* са својим итеративним паром **birati* (симплекс само у српском), именице **bermę*, **bъrakъ* (само у српском) и придев (најчешће f.) **berdja*. Бројни су префигурани глаголски облици (**jъzbъrati*, **otъbъrati* итд.), као и њихови поствербали (**jъzborъ*, **otъborъ* итд.). Такође се бележе изведенице од различитих основа (**beračъ* итд.).

За експерпцију су коришћени *Речник српскохрватскога књижевног језика* и *Slovar slovenskega knjižnega jezika* који су сличне концепције и обима, а излазили су у приближно истом периоду. И поред назнаке да су речници књижевног језика, оба речника садрже и изван број покрајинских речи.

Консултовани су и етимолошки речници српског (српско-хрватског) и словеначког, као и речници који реконструишу прасловенски лексички фонд.

Због ограничености простора анализиране лексеме биће груписане према главним семантичким цртама без обзира на основу од које воде порекло. Најпре се наводе глаголи, иза којих следе именице па придеви. Издвајају се следећа основна семантичка поља: „откидање плодова, биљака“, „сакупљање“, „окупљање“, „селектирање“, „ношење, терет“ (в. за значење „носити“ глагола **bъrati* у словенским језицима Варбот 1986: 33–40), „браздање, фалтање“, „узимање“, „читање“ итд. С обзиром на веома развијене лексичке породице од датих основа, неће бити могуће приказати све деривате настале у двама језицима, нити сва значења.

У раду ће се најпре наводити материјал из српског језика (■), а затим из словеначког (●). Након издвојених и самостално, паралелно у оба језика, анализираних основних значења, односно семантичких поља, на крају рада ће се указати и на нека друга значења која се могу јавити у анализираној лексици.

1. „Откидање плодова, биљака“

За основни глагол *бр̑ати*, *б̑р̑ѐм* / *б̑ѐр̑ѐм* impf. у српском језику примарно је значење „откидати (плодове, биљке)“, док је за словеначки глагол *bȓati*, *b̑erem* impf. то тек једно од секундарних значења.

■ У српском језику семантичком пољу „откидање плодова, биљака“ припадају следеће лексеме: *д̑обр̑ати* „свршити брање“, *на̑бр̑ати* „довољно убрати“ (Набрао [Раја] јагода по стрникама), *д̑обр̑ати*, *п̑д̑обр̑ати* „поскидати брањем плодове“ (Обраше се и виногради, прође и кукурузна берба), *п̑д̑д̑обр̑ати* „одоздо побрати“, *у̑бр̑ати*, *уз̑аб̑рати*, *у̑збр̑ати* „брањем откинути“ (Уберимо овдје барем ружу коју! — Ниђе шљиву узбрали нисте); *б̑ѐр̑ач* „онај који бере; направа за брање воћа“, *б̑ѐр̑ачица* „она која бере“, *б̑ѐр̑ба* / *б̑ѐр̑ба* „брање грожђа, сабирање плодова“ (Клар је крив да је слаб житород, да је утајила берба), *б̑ѐрилац* „онај који бере“, *б̑ѐрило* „направа за брање воћа“, *б̑р̑аница* „воће убрано руком“, *п̑д̑д̑бир* „дуванско лишће при дну стабљике које се прво сече“.

● У словеначком језику семантичком пољу „откидање плодова, биљака“ припадају следеће лексеме: *podbȓati* „откинути незреле плодове пре бербе, одстранити непотребне младице, старе листове“, *obiȓati* „откидати (плодове, биљка)“, *bȓátev*, *bȓátva* „берба“ (pravočasna bratev pri hruškah је važna), *obiȓáč* „онај који бере; направа за брање воћа“, *obiȓálec* „онај који бере“, *obiȓálka* „она која бере“, *obiȓálnik* „направа за брање воћа“. Као покрајинске означене су следеће речи: *beȓáč*, *bȓáč* „онај који бере“.

2. „Сакупљање“, „окупљање“

⁴⁴ Овај чланак је настао као резултат рада на пројекту бр. 178007 „Етимолошка истраживања српског језика и израда *Етимолошког речника српског језика*“, који у целини финансира Министарство просвете и науке Републике Србије.

■ У српском језику семантичком пољу „сакупљање“ припадају следеће лексеме: глаголи *збр̀ати*, *пр̀ибрати*, *с̀абрати* „сакупити (ствари, предмете)“ (Кад откуд збере коју парицу, прво одвоји порезу) и итератив *са̀бирати* / *с̀абирати*; затим именице *з̀бирка* „оно што је сакупљено“, *з̀бирница*, *з̀борник* „публикација с прилозима више аутора“, *пр̀ибор* „скуп направа које служе за одређену сврху“, *са̀биралиште* „место где се нешто скупуља“, *с̀абир* „сакупљање“, *са̀бирач* „онај који сакупља“ (Први и најзначајнији сабирач српских народних пјесама био је Вук), *са̀бирачица* „она која сакупља“.

У српском језику семантичком пољу „окупљање“ припадају следеће лексеме: глаголи *збр̀ати се*, *пр̀ибрати (се)*, *с̀абрати (се)* „окупити (се)“; поствербали *з̀бор* / *з̀бор* „скуп већег броја људи на једном месту ради неког договора или држања пропагандног говора; колегијум; хор“ (Он је захтевао да одлуку о томе донесе збор радне заједнице — Нови управник ... је наредио да организује тамбурашки и пјевачки збор) и *с̀абор* „скуп већег броја људи на једном месту; скуп народа код цркве, црквена слава; заседање чланова неке организације; концил, синод“ (О Малој Госпојини држи се код добрунске цркве велики црквени сабор); затим њихове изведенице *з̀борисати*, *з̀боровати* „држати збор, суделовати на збору“, *са̀борисати*, *са̀боровати* „држати саборске седнице; држати збор, суделовати на збору“; *з̀борист(а)* „певач у хору“, *з̀бористиња* „певачица у хору“, *з̀бориште* „место на коме се држи збор, састајалиште“, *з̀борница* / *з̀борница* „место где се држе састанци; наставничка соба“, *са̀борџи* „члан сабора“, *са̀бориште* „место где се састаје сабор“.

● У словеначком језику семантичком пољу „сакупљање“ припадају следеће лексеме: глаголи *nabr̀ati*, *pobr̀ati*, *zbr̀ati* „сакупити (ствари, предмете)“ (*otrok je nabral kamenčke na kup — kandidat je zbral dovolj glasov*) са својим имперфективним паровима *nabirati*, *pobirati*, *zbirati*; затим именице *bera*, *bira*, *zbir*, *zbirek*, *zbirka* „оно што је сакупљено“, *berač* „онај који сакупља милостињу“ (*dati beraču dar, vbogajme*), *beračica* „она која сакупља милостињу“, *beračón* реј. „онај који сакупља милостињу“, *nabiráč*, *nabirálec*, *zbirátelj* „онај који сакупља“, *nabiralíšče*, *zbiralíšče* „место где се нешто сакупља“ (*pod plazom je nabiralíšče grušča*), *nabirálka*, *zbirálka* „она која сакупља“, *nabirálnica* „посуда у коју се нешто сакупља“, *nabirálnik* „поштанско сандуче“, *nabirka* „сакупљање дарова, прилога (у цркви нпр.)“, *pribor* „скуп направа које служе за одређену сврху“, *zbirálec*, *zbirálnik* „резервоар“, *zbornik* „публикација с прилозима више аутора“ (*zbornik je izšel dva meseca po zborovanju*).

У словеначком језику семантичком пољу „окупљање“ припадају следеће лексеме: глагол *zbr̀ati (se)* „окупити (се)“ са својим имперфективним паром *zbirati (se)*; затим именице *zbor* „збор; хор“ (*zbor so pozdravili predstavniki vseh strank — zbor je zapel dve pesmi*), *zborist* „хорски певач“, *zboristka* „хорска певачица“, *zborišče* „зборно место; састајалиште“, *zbornica* „наставничка соба; саветодавно или законодавно тело које заступа одређени слој или има одређену функцију“, *zborovalec* „учесник збора“, *zborovalíšče* „место за зборованье“, *zboroválka* „учесница збора“, *zboroválnica* „простор за зборованье“ (*v kulturnem domu je tudi lepo urejena zborovalnica*).

3. „Селектирање“

Основни глаголи са семантиком селектирања у оба језика континуанте су псл. глагола **jъzъbrati* и **otъbrati* са својим имперфективним паровима. Срп. *б̀ирати*, итератив од *бр̀ати* који семантички припада наведеним глаголим, нема формалну паралелу у стандардном словеначком језику, али постоје дијалекатске потврде, додуше другачијег значења (нпр. резижски дијалекат: *birät* „cogliere“).

■ У српском језику семантичком пољу „селектирање“ припадају следеће лексеме: глаголи *из̀абрати*, *из̀брати*, *ода̀брати*, *ода̀брати* „дати коме или чему првенство према каквој особини“ са својим имперфективним паровима *иза̀бирати* / *иза̀бирати*, *из̀бирати* / *из̀бирати*, *ода̀бирати* / *ода̀бирати*, *ода̀бирати* / *ода̀бирати*; затим именице *из̀бор*, *одбир*, *ода̀бир*, *пр̀одбир* / *пр̀одбир* „одабирање и резултат одабирања, оно из чега се може бирати, оно што је изабрано“ (*У одбиру смрти ил' срамоте свом душом радије он избере гроб! — Без пробира окупља око себе и смушењака и неспособњака*), *иза̀браник*, *из̀браник* / *из̀браник*, *ода̀браник* / *ода̀браник* „онај који је изабран за што; онај који је изабран за мужа“, *иза̀браница*, *ода̀браница* / *ода̀браница* „она која је изабрана за што; она која је изабрана за жену“.

Поствербал срп. *ода̀бор* такође има у основи семантику селектирања „скуп изабраних лица која представљају орган власти или правно тело с одређеним задужењем“. Његове изведенице су *ода̀борник* „члан каквог одбора“, *ода̀борница* „чланица каквог одбора“, *ода̀боровати* „вршити функције члана одбора, проводити време на одборским састанцима“.

● У словеначком језику семантичком пољу „селектирање“ припадају следеће лексеме: глаголи који значењски одговарају српским глаголима – *izbr̀ati*, *odbr̀ati*, *izbirati*, *odbirati* (*izbrati po svojem okusu — za to akcijo so odbirali najboljše ljudi*); затим именице *izbér*, *izbira*, *izbòr* „одабирање и резултат одабирања, оно из чега се може бирати, оно што је изабрано“ (*strožji izbor člankov je povečal kvaliteto lista*), *izbiráč*, *izbirálec* „онај који избира“, *izbirálka* „она која избира“, *izbirčenež* „избирљив човек“ (*takemu izbirčenežu je težko ustreči*), *izbirčnica* „избирљива жена“, *izbránec*, *odbránec* „онај који је изабран, одабран“, *izbránka* „она која је изабрана одабрана“.

Поствербал слн. *odbòr* има исто значење као његов српски еквивалент. Његове изведенице *odbòrnik* и *odbòrnica* (*odbornice so se zbrale in posvetovale*) одговарају срп. *о̀дбо̀рник* и *о̀дбо̀рница*.

4. „Ношење, терет“

У овом семантичком пољу главне су лексеме настале од псл. **bermę* које имају исти лик у оба језика. Поред њих би овде припадале и континуанте псл. придева, обично женског рода – **berdja*.

■ Срп. *брѐме* има основно значење „оно што носи на себи човек или животиња“ (Витомир ... од шале најхтео добро бреме мухара) и фигуративно „терет, тешкоћа, невоља“ (Он није сматрао своју дужност као бреме, него као почаст). У српском се јавља и значење „дете у утроби материној“ (Два дана и три ноћи им се мучила породиља, ал’ се грешница није могла од бремена раставити), те одатле *брѐменица* „бременита жена“; *брѐменита* f. adj. „која је у другом стању“ > фиг. „пун чега, оптерећен, плодан“.

Срп. континуанта псл. **berdja* има лик *брѐћ* „тежак; (f.) бременита“ од којег су настали глаголи: *брѐћати* „постајати брећ“ и *набрѐћати* „учинити брећом“.

● Слн. *bręme*, слично српском, поред основног значења „тежак предмет који се носи, обично на раменима“ (*Orotekatı se pod težo bremena*) има и фигуративно „тешкоћа, брига; дужност, обавеза“ (*Težo breme mi je padlo od srca*). У словеначком се јављају и следеће лексеме: глаголи *obremeniti* „ставити бреме, тежак предмет на шта“ > „натоварити много посла, дужности“ > „оптужити, окривити“; *razbremeniti* „(од)узети бреме, тежак предмет с чега“ (фиг. *Obvoznica bo razbremenila ceste skozi mesto*) са својим иперфективним паровима *obremenjevati*, *razbremenjevati*.

Слн. континуанта псл. **berdja* има лик *брѐј* „(f.) бременита; обилан, набрекао“ (*kosmi brejih oblakov*) од којег су настали глаголи: *obrejiti / obręjiti* и *ubrejiti / ubręjiti* „набрећати“ (*bik obreji kravo*).

5. „Браздање, фалтање“

У другим словенским језицима не постоји формални еквивалент српско-хрватској лексеми *бóра*. У словеначком њен семантички еквивалент био би *gúba*.

■ У српском језику семантичком пољу „бараздање, фалтање“ поред лексеме *бóра* „бразда на кожи; набор“ (Чело му се поче набирати у ситне али приметне боре) припадају и следеће лексеме: глаголи *бóрати* „правити боре, набирати“ (Ветар воду набира), *збóрати* „начинити боре; згужвати“, *избóрати*, *набóрати* „испунити борама“, *разбóрати* „раставити наборе“; именице *на́бир* „набор“, *на́бор* „нагиб на тканини; бора“, *на́борак* „набор“, *на́борница* „оковратник“.

● У словеначком језику семантичком пољу „бараздање, фалтање“ припадају следеће лексеме: глаголи *nabirati* „правити наборе, боре“ (*čelo se mu nabira v gube*); именице *nabirek* „набрана украсна трака, набор“, *nabòr* „набрана украсна трака; бора“, *nabórek* „набор“ (*ovratnik s svilenim naborkom*), *nabránec* „набор, волан“.

6. „Узимање“

Ово значење је пре свега карактеристично за севернословенске језике када је реч о основном глаголу **bьrati*. У двама језицима значење је најчешће секундарно изведено из неутралне семантике узимања.

■ У српском језику семантичком пољу „узимање“ припадају следећи глаголи: *бр̀ати* „узимати, примати“ (А што се тиче плаће, брати ће мјесечно својих десет форинти и храну), *пòбрати* „одузети живот“ и *уб̀ирати* „узимати за себе, присвајати“ (Радник ... је стварао, али газда је ... убирао добит).

● У словеначком језику семантичком пољу *узимање* припада глагол *pobráti* са следећим значењима: „узети за мужа, жену“ (*sinovi so pobrali mestne gospodične*), „одузети живот“ (*zahrbtna bolezen, jetika ga je pobrala*), „покупити“ (*v kateri knjigi si pobral te čudne ideje*).

7. „Читање“

● Семантичко поље „читање“ јавља се само у словеначком. Основном глаголу *bráti* примарно је значење „читати“ (*zna brati in pisati*). То је калк с немачког *lesen*, односно латинског *legere* (најскорије Snój 2009²: 54, s.v. *bráti*). Следећи су префигирани облици: *odbráti* „очитати с мерног инструмента“, *prebráti*, *razbráti* „прочитати“, *razbírati* „читати“, *zabráti se* „зачитати се“; затим именице *berílo* „читанка, текст из читанке“, *berívo* „штиво“, *brálec* „читалац“ (*naše bralce bomo sproti obveščali*), *brálka* „читатељка“ (*knjiga je navduševala mnoge bralke*), заст. *brálnica* „читаоница“, *brálnik* „читач (део рачунара)“, *odbirálec* „који по занимању читава“, *odbírek* „вредност очитана с мерног инструмента“.

8. Остала значења

8.1. Срп. *бр̀ак* је поствербал од глагола *бр̀ати* и није народна реч (Skok 1971–1974 1: 197 s.v. *brák*). Поред основног значења „законита заједница мушкарца и жене“ постоји и фигуративно „једињење, заједница“ (Славит ћемо брак духа и снаге). Нема формалног еквивалента у словеначком језику у којем је семантички еквивалент *zákon*.

8.2. У српском језику у семантичком пољу „говорење“ основне лексеме су *збѡр / збѡр* „говор“ и *збѡрити* „говорити“. Одатле имамо *збѡркати* „помало гдегде зборити“; *збѡран* „говорљив, речит“.

8.3. У оба језика јавља се семантичко поље „разумевање, схватање“ којем припадају следеће лексеме: срп. *разбрати*, *уѡрати* „схватити, разумети“; слн. *odbráti* ретко „схватити“, *razbráti* „утврдити, спознати“.

8.4. Срп. *пѡдбрати се* има значење „скупити се (о гноју)“ (Ако се гној подбере на једно затворено мјесто, онда то подбирање зовемо гнојница). Ово значење је распрострањено нарочито у дијалектима југоисточне србије (нпр. у Тимоку: Бере му раната па га јако боли; уп. прлешки говор у Словенији: па *pŏgi se mi nábira* „на нози имам гнојно запаљење“).

8.5. Слн. глагол *obirati*, поред поменутог основног значења „откидати плодове“ има још значења „гризењем или сечењем одстрањивати месо с кости“, „оговарати, клеветати“. Рефлексивни облик значи „оклевати, колебати се“ и „задржавати се“.

8.6. Слн. глагол *ubráti* има следећа значења „учинити да нешто с нечим другим саставља уређену, пријатну целину или логично уређену целину, „почети свирати, певати“, „отићи“. Његов имперфективни пар *ubíрати* има одговарајућа имперфективна значења.

9. Закључци

И у српском и у словеначком постоји континуанта псл. глагола **bъrati*. Префигирани облици срп. *прѡбрати*, *узѡбрати / уѡбрати* (< **vъzbъrati*) немају паралеле у словеначком, док у стандардном српском не постоји паралела словеначком облику *zabráti se* (уп. формално у Тимоку: Забере се с друство, па у крацу). Само у српском стандардном језику постоји симплекс *bíрати*. Српски имперфективни облици *добíрати* и *пробíрати* немају забележене паралеле у стандардном словеначком. Слн. *zabráti se* нема забележен имперфективни облик.

Као што је већ речено, поствербал *бѡра* карактеристичан је само за српско-хрватско говорно подручје.

Учена лексема срп. *брѡк* не јавља се у словеначком, док је преко црквенословенског ушла и у неке источнословенске језике.

На крају се може закључити да су анализиране лексичке породице од основа **bъr-*, **ber-*, **bir-* и **bor-* семантички веома разуђене, те данас поред основног значења имају још по неколико значења, неретко веома удаљених. Семантички помаци су чести (нпр. слн. *beráĉ* „који проси, скупља милостињу“ > слн. *beráški*, *-a*, *-o* „који се односи на просјак“ > слн. *beráštvo* „велико сиромаштво“). У неким случајевима тешко их је сврстати само у једно семантичко поље (нпр. срп. *убíрати* „сакупљање“ и „узимање“).

За потпунију и прецизнију слику потребно је више простора за анализу уз неопходно укључивање дијалекатске грађе.

Извори и литература

Варбот, Жанна Ж. (1986), О возможности реконструкции этимологического гнезда на семантических основаниях. *Этимология 1984*, 33–40.

Динић, Јакша (2008), *Тимочки дијалекатски речник*. Београд, Институт за српски језик САНУ.

ЕРСЈ (2003–), *Етимолошки речник српског језика*. Београд, Српска академија наука и уметности / Институт за српски језик САНУ.

ЭССЯ (1974–), *Этимологический словарь славянских языков*. Москва, Наука.

Мельничук, А (1969), Об одном из важных видов этимологических исследований. *Этимология 1967*, 57–66.

РСМ (1967–1976), *Речник српскохрватскога књижевнога језика*, 1–6. Нови Сад, Матица српска.

Bezljaj, France (1977–2007), *Etimološki slovar slovenskega jezika*. Ljubljana, Mladinska knjiga.

Chinese, Sergio (2003), *Rošajanskë – laškë bysidnjäk*. Rezija, samozal.

Rajh, Bernard (2010), *Giĉati po antiĵoško, Gradivo za nareĉni slovar severozahodnoprleškega govora*. Maribor etc., Filozofska fakulteta, Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti.

Sadnik, Linda / Aitzetmüller, Rudolf (1963–1975), *Vergleichendes Wörterbuch der slavischen Sprachen (A–B)*, 1–7. Wiesbaden, Otto Harrassowitz.

Skok, Petar (1971–1974), *Етимолошки рјечник хрватскога или српскога језика*, 1–4. Загреб, Југославенска академија знаности и умјетности.

Snoj, Marko (2009²), *Slovenski etimološki slovar*. Ljubljana, Modrijan.

SP (1974–), *Słownik prasłowiański*. Wrocław etc., Zakład Narodowy imienia Ossolińskich.

SSKJ (1970–1991), *Slovar slovenskega knjižnega jezika*, 1–5. Ljubljana, Državna založba Slovenije.